

Una altra peça del trencaclosques pobletà durant la Guerra de Secessió

RESUM

Estudi d'un episodi de la guerra dels Segadors (1640-1659) referent al monestir de Poblet. Les autoritats catalanes maldaren per tal que l'abat de la comunitat cistercenca fos dels seus, i feren elegir Rafael Llobera, i al seu nebot Pere, per batlle general. Però amb els anys i el curs de la guerra, la lleialtat dels Llobera s'anà decantant cap el bàndol hispànic d'una manera notòria. Les autoritats de Barcelona repressaliaren els Llobera. Pere Llobera hagué d'escapar a trets d'un escamot enviat pel virrei francès.

RESUMEN

Estudio de un episodio de la guerra dels Segadors (1640-1659) referente al monasterio de Poblet. Las autoridades catalanas procuraron que el abad de la comunidad fuera seguidor de su causa, y por éello lograron que se eligiera Rafael Llobera mientras que la batllia general la ocupara un sobrino de éste. Con el tiempo y el curso de la guerra la lealtad de los Llobera se inclinó en favor del bando hispánico. Ante esta nueva postura, las autoridades de Barcelona represaliaron la familia Llobera, hasta el punto que Pere tuvo que huir perseguido por un grupo armado enviado, por el virrey francés.

ABSTRACT

Study of a Guerra dels Segadors (Reapers War) (1640-1659) episode referent to the monastery of Poblet. The Catalan authorities endeavoured in order to the abbot of the Cister community became one of his members, and made Rafael Llobera and his nephew Pere were elected, for general mayor. But the time went by and the course of the war, the loyalty of the Llobera went decanting to the Hispanic side notoriouly. The authorities of Barcelona took reprisals against the Llobera. Pere Llobera had to escape from shots of a squad sent by the French viceroy.

Manel Güell Junkert

(Tarragona, 1965)

Llicenciat en Geografia i Història (1995) i Postgrau en Arxivística (2002) per la URV de Tarragona. Guanyador de nombrosos premis d'Història en diferents ciutats catalanes (Barcelona, Tarragona, Valls i Lleida), és autor de diversos llibres i de gran número d'articles sobre les guerres dels Segadors i la del Francès, ha presentant comunicacions als principals congressos d'història moderna. Fundador i director de la revista electrònica d'Història Militar Catalana *A Carn!*. Actualment dirigeix l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

Una altra peça del trencaclosques pobletà durant la Guerra de Secessió

Josep M. Grau i Pujol *fgraupuig@telefonica.net

Manuel Güell i Junker *manelguell@acarn.cat

Paraules clau: Monestir de Poblet, guerra de Separació, abat Llobera, Pere de Llobera, Bernat Nogués, Josep de Margarit.

La guerra de Separació que dessolà Catalunya entre 1640 i 1659 esdevé un tema fecund en la nostra historiografia, però com en qualsevol altre tema, sempre hi existeixen llacunes. El capítol corresponent al monestir de Poblet el coneixem fragmentàriament, Agustí Altisent en la seva *Història de Poblet* (1974) hi dedica les pàgines 500-507 i segueix la bibliografia publicada per Josep Sanabre i Eduard Toda. Els abats que regiren la comunitat cistercenca en aquella època foren Rafael Llobera (1640-1652), de Rocafort de Queralt, el valencià Josep Sanz (1652-1656) i Joaquim Arbolí (1656-1660), natural de Falset (El Priorat).

Postal del monestir de Poblet, 191?, Fototípia Thomàs (Barcelona).

La guerra afectà negativament l'economia del monestir en minvar les rendes i les collites a causa dels saquejos de les tropes franceses en els termes sota domini populetà, tant de la mateixa Conca, com de les Garrigues i l'Urgell. També perjudicà la pesta de 1650-1652, quan el palau de l'abat fou convertit en hospital. Al ritme que van apareixent nous documents, es

Imatges del monestir de Poblet extretes de l'*Àlbum pintoresch monumental de Catalunya. Poblet*. Associació Catalanista d' Excursions Científiques, Impremta de Riera (Barcelona), 1878.

va progressant en el coneixement dels fets. N'és un bon exemple la troballa d'una missiva d'un dels frares, Bernat Nogués, on narra l'episodi succeït al cenobi cistercenc l'any 1650, quan fra Pere Llobera protagonitzà una rocambolesca fugida a trets d'arcabús.

Els fets de la carta¹

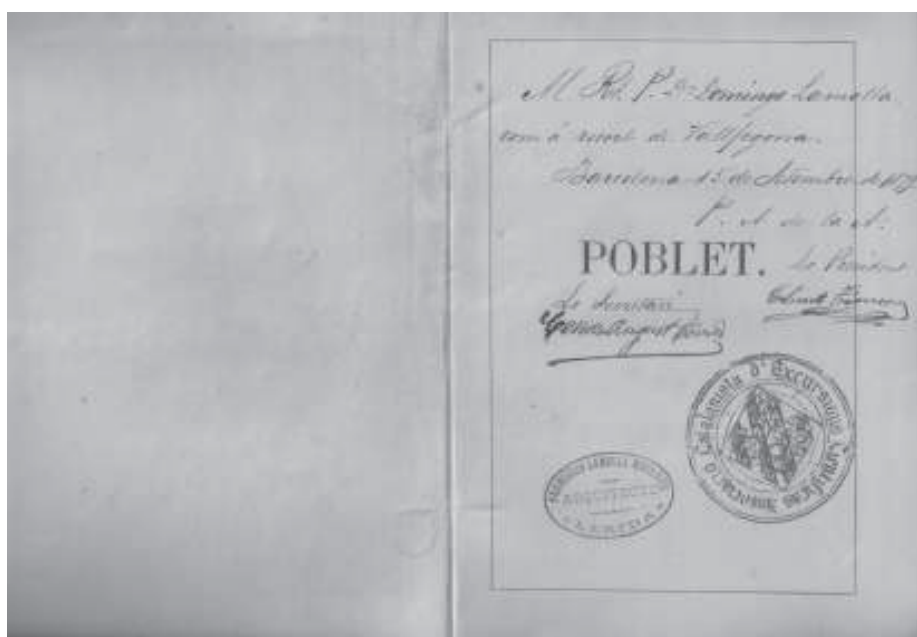
Per fer-ne cinc cèntims del contingut (el lector trobarà al final la transcripció íntegra), direm que la pressió de la brutalitat militar francesa obligà l'emissor, fra Bernat Nogués, a traslladar el personal a l'esguard de les possessions depenents del monestir més allunyades, com eren Senan o Montblanquet, on hi tindrien casa parada. Sens dubte, Nogués estava del bàndol hispànic, i ben conegut a la comarca per aquest posicionament, el batlle de Vimbodí li féu arribar una proposta per assaltar un quarter de militars francesos a Belltall. Nogués aportà una seixantena de fadrins, però l'acció no va sortir bé i l'enemic aconseguí fer-se fort dins el castell. Les autoritats profranceses de Barcelona desseguida van reaccionar, i van capturar un dels conxorxats. Davant

els excel·lents dots de persuasió que haurien desplegat, el pobre home ho degué confessar tot, incloent els noms i cognoms de la resta de conxorxats. Entre els principals implicats hi era fra Pere Llobera, nebot del batlle general de Poblet del mateix nom; també l'emissor i un tal fra Mateu. Barcelona es proposà la captura del rebel que consideraren de major entitat, fra Pere Llobera, i desseguida aparegué per la Conca de Barberà, amb aquesta comesa, misser Monjo, amb una companyia de 60 homes dirigida per un mestre de camp català. Monjo es plantà davant de Poblet i demanà per Llobera, a qui havia de dur a Santa Coloma de Queralt, davant del virrei.

Llobera, que no s'hi podia negar, demanà un moment per mudar-se de roba a casa de l'abat. Monjo, previsor, el féu acompanyar, però això no li va servir de massa, ja que Llobera, murri, aprofità el fet d'haver-se aturat a complimentar uns hostes per prendre desprevinguts els seus guardians i saltar per una finestra com una centella. A partir d'aquí, els esdeveniments es precipiten: Llobera anà a caure a l'hort de l'abat i es féu escàpol emmig dels retrets i insults de Monjo, que l'amenaçà de mort i no dubtà a disparar-li amb la pistola. Mentre, tres dels acompanyants s'uniren al tiroteig sobre el monjo escàpol, el qual rebé un tret al braç i un altre que li travessà la cama esquerra. Malferit, l'intrèpid Llobera encara tingué ànim per grimpar per la tàpia de l'hort de l'abat, saltar-la i córrer a peu coix vinya avall, fins arribar al bosc, on pogué amagar-se.

L'emissor de la missiva, fra Bernat Nogués, fou al punt avisat d'allò que acabava de succeir i no esperà que se li presentessin misser Monjo i els seus. Fugí del monestir cap al bosc, on ben entrat el vespre, aconseguí trobar, somort, a fra Pere Llobera, i l'ajudà a guarir-se de les ferides.

L'últim paràgraf de la missiva ens explica que l'espectacular evasió de Llobera i Nogués, va tenir les seves conseqüències al monestir pobletà. El Dr. Monjo féu regirar-ho tot, fins que

Portada del llibre *Poblet* amb el segell de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1879).

els seus homes trobaren un dels ferits de l'acció sobre Belltall. Llavors confiscà les jurisdiccions del cenobi i s'endugué a l'abat i a 17 monjos més, a Santa Coloma de Queralt, a la presència del virrei. D'allí foren duts a Barcelona, on segurament van ser retinguts tancats en algun recinte. Quant a fra Pere Llobera i a fra Bernat Nogués, es retiraren primer a la granja de Riudabella, però en trobar allí a misser Segarra prenent informació per instruir la causa, hagueren de passar a Móra, on Llobera conval·lescía ben acomboiat per una vuitantena de fadrins lleials «vasalls de casa».

Els fets històrics

Fins aquí el que hom pot treure de llegir la carta esmentada. Però si mirem de contextualitzar aquest contingut, podem afegir pinzellades als traços i en copsarem una imatge més nítida de tot plegat.

El monestir de Poblet, que al principi de la guerra era en el bàndol de la terra, va anar girant la seva fidelitat cap a la causa hispànica, a conseqüència dels abusos de la soldadesca francesa. La mateixa elecció de l'abat Rafel Llobera fou 'manu militari', doncs va ser fruit de la confabulació entre l'abat de Santes Creus Pere Salla (gran amic de Josep de Margarit) i el general francès Ferdinand de Marcin, que amenaçaren la congregació de desterrar el nou abat i penyorar el monestir, cas que Llobera, el seu candidat, no resultés elegit. El dia de l'elecció, els carrers de Montblanc es veieren plens de soldats de cavalleria, mesura de pressió que assolí l'efecte desitjat, ja que per tal de mantenir la quietud i no exposar-se a una total ruïna, els monjos elegiren abat a Llobera². Aquest, per tal de consolidar la seva posició, concedí el càrrec de batlle general de les baronies del monestir al seu nebot fra Pere, un monjo convers, però tant o més ardit que el seu oncle, a qui havia ajudat en l'elecció denunciant la pressumpta hispanofília del candidat que podia fer més ombra, fra Macià de Ricart Cardona, denúncia que va comportar a fra Macià amenaces i violències³. Amb el temps, foren els mateixos Llobera els quals, farts dels maltractes dels militars francesos, encapçalarien les principals rebel·lions.

El 1646, l'abat Rafel Llobera denunciava al governador general de Catalunya, que «*a viva fuerza se hacen dar los soldados cuanto comen, dexando a los huéspedes a buenas noches, deshonoran las mujeres, hurtan, quemar y llevan lo demás con tal hostilidad, que las personas que por esta tierra he conocido más afectas a ella, se hallan hoy tan irritadas...*»⁴. Davant d'aquesta situació el bon abat li augurava promptes rebel·lions. Efectivament, quan la comunitat el va reelegir el 1648, Llobera ja era un abrandat seguidor de la causa hispànica⁵. L'estiu de 1650, els Llobera prenen part en la sublevació de la comarca. Pere, aixecà partides de miquelets a Vimbodí, Falset i Riudecanyes, conxorxat amb influents prohoms de la comarca. Un d'ells, Lluís Josa, batlle de Vimbodí, enganyà el governador de Catalunya, Josep de Margarit, per tal que abandonés la capital i es traslladés a la Ribera d'Ebre, on li preparà un parany. L'astut Margarit no va a arribar a caure-hi, per bé que romangué tres dies encerclat fins a ser rescatat pels seus. De tornada de Granadella, Josa el tornà a atacar amb 500 miquelets dels seus, prop de Cornudella del Montsant, però el regiment de Margarit els dispersà a trets. Als pocs dies caigué Josa, el qual fou dut a Reus, on se'l condemnà i executà per alta rebel·lió. Amb els miquelets aixecats, l'abat Rafel assetjà Prades, que prengué, i després, Siurana, que hagué de

deixar...⁶. Paral·lelament, pel que ara sabem a través de la carta, fra Bernat Nogués atacà, sense èxit, el castell de Belltall. A finals de gener de 1652 el batlle general de Poblet servia a l'exèrcit hispànic que assetjava impenitentment la ciutat de Barcelona, i ho feia defensant àrduament amb 80 mossos la posició d'una casa forta a Horta, en la circumval·lació del setge, contra les tropes avançades del virrei La Mothe⁷.

Pel que fa estrictament als fets ocorreguts a Poblet durant l'intent de captura de fra Pere Llobera, una consulta del Consell Suprem d'Aragó, de finals de març de 1651, feia referència als fets que, ocorreguts uns mesos enrere, hem pogut veure: *«fray Pedro de Lobera, perseguido por afecto al servicio de vuestra magestad, estando en el convento de Poblet, quiso prenderle un ministro de Francia, y que hechándose por una ventana pudo escaparse, aunque herido en el brazo y pierna de dos arcabuzos...»*⁸.

L'expedient continuava informant de l'activitat del nostre monjo, incapaç de restar quiet, en total sintonia amb el final de la carta transcrita, on es diu que així que Llobera fos recuperat, *«obrarem en servey de nostre rey y señor alguna cosa bona»*. Efectivament, amb posterioritat, es traslladà a Poblet amb un centenar de fadrins i capturà fra Torres, un partidari dels francesos, i el dugué pres a Tarragona. No satisfet amb això: *«con la gente que iba con él sorprendió la villa de Montblanch, que es cabeza de veguería, que degolló parte de la guarnición, retirándose la restante de ella a la iglesia, y que a esta sorpresa ayudaron los vecinos del lugar...»*.

Poblet era, doncs, escenari de tota mena d'accions violentes. Encara el juliol de 1651 els soldats francesos que eren a Prades hi van fer una incursió en el decurs de la qual van saquejar el monestir, retirant-se tot seguit quan eren convocats els sometents comarcans. Els Llobera, oncle i nebot, van acabar arraconats a la granja de Doldellops i desposseïts de tots els càrrecs, pel nou abat fra Josep Sanz, malgrat la recomanació reial en reconeixement als serveis prestats⁹. Des d'aquella granja van seguir donant maldecaps¹⁰. El febrer de 1651 entrà amb 50 miquelets a Poblet i robà impúnement tot el que tenia el governador i alguns dels monjos a les cel·les. A més de viure amistançat amb una donota, el nebot Llobera es passejava pels carrers de Barcelona *«de nit, sense hàbits, amb espasa i pistoles, acompanyat d'homes amb carrabines»*. A mitjan 1656 un secretari del rei presentava un sumari amb una vintena de folis que contenien imputacions contra d'ell, figurant entre les més crues: l'assalt a uns gitanos (amb sengles robatori i assassinat), l'abastament a uns cartoixans d'Escaladei, i la seva vinculació amb un seguit de morts i assassinats l'any anterior, quan els francesos ocuparen Berga i Solsona.

N'hi ha prou i més per considerar les aventures d'aquests monjos capitans de miquelets dignes d'un guió de pel·lícula. En aquest guió cinematogràfic, també hi tindrien cabuda la resta d'actors. Dels que apareixen a la carta transcrita n'hem sabut identificar alguns pocs. El mestre de camp Fort, que acompanyava misser Monjo, potser era Joan Fort, rector de Flassà, un altre capità, no de miquelets, sinó d'almogàvers, que el 1641 rebé l'arxiprestat d'Àger¹¹. Misser Monjo, era un doctor del Reial Consell Criminal, a qui el 1650 el virrei duc de Mercoeur féu servir per proposar enviar un tresorer reial amb 500 dobles per pagar deutes i fer justícia als pobles que patien els abusos dels militars francesos¹². Tenim alguna dada més sobre misser Segarra, el magistrat que prenia informació del cas a la granja de Riudabella. Francesc Segarra era un eclesiàstic lleidatà partidari aferrissat dels francesos, que també era doctor del Reial Consell

Criminal. Lleial confident del virrei Pèire de Marca, Segarra s'acabà convertint en «*el terror de Cataluña en los últimos años de ocupación...*». A mitjan 1652 dugué a terme una duríssima repressió a Puigcerdà, on efectuà nombroses tortures amb foc i amb una inaudita crueltat. Els seus bons serveis li van proporcionar, a principis de maig de 1653, el nomenament de governador dels Comtats del Rosselló i la Cerdanya, i dos anys més tard, el de president del Consell Sobirà del Rosselló, la seva màxima institució governativa. Lluís XIV li confià la delicada missió d'implantar el nou règim francès a la Catalunya Nord. La seva actuació fou tan cruel i tirànica que encara avui «*para expresar que una persona observa una pésima conducta, se dice de ella que tiene 'piel de Segarra'*»¹³.

Transcripció de la carta

Fra Bernat Nogués a ..., València-..., 15-11-1650

[BNE, *Manuscrits*, reg. 2.381, fs. 208-209]

«Arribí a esta ciutat tant cançat del camí que en decet dies y algunas nits havie fet, que no estave per-a donar-vos rahó de cosa alguna y a lo saber de ma vinguda ab los demás a esta terra no aurà deixat de causar-nos admiració o cuydado, dic ab esta les causes que són les que se segueixen.

Ya sabreu lo estat ab que deixàreu nostra amada casa [monestir de Poblet] y que en Cataluña se proce[e]ix més de fet que de justícia y los excecós intolerables dels francesos, los quals me obligaren a que me'n aportàs la gent de Senant y Montblanquet al Tallat y allí aportasen tot quant tenien per-a evitar los allotjaments de dits pobles, lo qual surtí a bon afecte. Después me vingué un ome a casa, enviat per Grau Tarragó, de Bimbodí, company del balle que mataren los francesos, dient-me que si li ajudave ab alguna gent aniria a degollar un quartel de vint y tres cavalls que i avia en Belltall, y yo per a animar als pobles de Catalunya que fesan lo mateix, doni-lí lo que'm demanave, però per tenir avís la nit que avie de fer la facció, de que per la Conca de Barberà, avian pasat cavalls francesos, se retirà ab la gent que tenia en Montblanquet, sens fer per aquella ocasió altra cosa més, después dins de vuyt dies volgué tornar y encara que la gent anà valerosa, los de dins del poble per lo molt anojament de Tarragó, estigueran avisats y se tancaren dins lo castell, lo qual investiren tres vegades fortament sens poder-lo entrar y en lo punt se retiraren no deixant los enemics de quedar molt atemoritzats vivint ab molt quidado en tots los quartels dormint tots junts dins de una casa y ab // bones guardres. Lo qual sabut per los ministres [de] Barcelona, se feren algunes diligènties per a saber com [se a] fet aquella facció y quina gent avia obrat en ella, tingu[da] notícia que en lo lloch de Nalech y avia dos omens dels que se [...]en ella, los quals foren presos y acegurant-se la hu dig[ué] quant sabia y fonch que fray Pere Llobera, nebot del [...] y batlle general de nostras baronias, yo y fray Mateu fo[rem a a]-judar a esta facció, per lo qual en lo punt tinguem p[...] de capturà y parexent-los que la persona de fray Pere Llob[era] era de més importància intentaren capturar-lo primer. Y fa un mes que vingué a Poblet, misser Mongo ab sexanta [homes/francesos?] y alguns catalans acompanyat del mestre de camp don F. Fort, dient que pasave un comboy a Prades y que fray P[ere] avia de acompanyar ab la gent de armes que tenia al p[resent] avisat fray Pere que miser Mongo lo demanave isqué al [...] y ab bones paraules li digué avie de aportar-lo pres al v[eguer] estave en Santa Coloma [de Queralt], al que respongué fray Pere [que] aniria de molt bona gana, però que li deixàs mudar-lo y per a esta acció no volgué deixar-lo sinó que ell en per[sona] ab altres anà acompanyant-lo fins a la casa del abat [...] y per una galeria se detingué dit miser Mongo a fer cort[esies a] uns ostes que i avia en lo interim tingué un breu te[m]ps fray Pere de llançar-se per la galeria a l'o[r]t de l'abat [...] de miser Mongo, lo qual ve[ie]nt que fra Pere li fugie [...]anda dient: «t[u] et[s] lladre, traydor,

Notes

- 1.- Biblioteca Nacional de España (BNE), *Manuscrits*, reg. 2.381, fs. 208-209.
- 2.- ALENTORN I BALLESTER, FRANCESC. *Els vallencs pel carrer de l'amargura. (La vila de Valls a través de la guerra de Separació). 1639-1660*. Valls: Impr. Castells, 1931, p. 99.
- 3.- GUAL VILÀ, VALENTÍ. *Justícia i terra. La documentació de l'Arxiu de Poblet (Armari II)*. Valls: Cossetània, 2003, p. 419.
- 4.- SANABRE, JOSEP. «Memorial del monestir de Poblet al primer ministre de França cardenal Mazarí, 1643». *Miscel·lània Populetana* (Poblet) , 1 (1996) 463-482, p. 466.
- 5.- ALENTORN. *Els vallencs...*, p. 121.
- 6.- SANABRE, JOSEP. *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa (1640-1659)*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras, 1956, p. 467; ALENTORN. *Els vallencs...*, p. 108, i CAIXAL I MATA, DAVID DE. «Vimbodí i la guerra dels Segadors (1640-1651)». *Vimbodí*, 104 (agost de 1998) 8.
- 7.- *Conquista de Cataluña por el Marqués de Olías y Mortara*. S.l.: s.e., s.d. [d.1652], p. 91.
- 8.- SANABRE. «Memorial...», p. 467.
- 9.- SANABRE. «Memorial...», p. 467-468 i ALENTORN. *Els vallencs...*, p. 122.
- 10.- Seguim: GUAL. *Justícia i terra...*, p. 418 i ss.
- 11.- SANABRE. *La acción*, p. 200.
- 12.- SOLÉ I SABATÉ, JOSEP MARIA (ed.). *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*. II. 1518-1714. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 229.
- 13.- SANABRE. *La acción...*, ps. 259, 440, 457, 520, 602 i 651; SOLÉ. *Història...*, p. 226.